

İleri Yaşlı Çiftçilerin Tarımsal İş Güvenliğine Yaklaşımı

Erdal ÖZ, Gülden ÖZGÜNALTAY ERTUĞRUL

Ege Üniversitesi, Ege Meslek Yüksekokulu, Tarım Makinaları Programı, İzmir
Ahi Evran Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Biyosistem Mühendisliği Bölümü, Kırşehir
erdal.oz@ege.edu.tr

Geliş Tarihi (Received): 01.07.2016

Kabul Tarihi (Accepted): 13.11.2016

Özet: Ülkemizde tarım tüm aile bireylerinin çalışmaya katıldığı, ileri yaşlara kadar çalışmanın devam ettiği, işlerin babadan oğula devredildiği ve ebeveynlerin sahip oldukları alışkanlıkların sonraki nesillere aktararak sürdürüldüğü bir niteliğe sahiptir. Bu bağlamda bu çalışmada tarımda temel kaza nedenlerinden biri olan traktör kazaları örneğinde ileri yaşlı çiftçilerin tarımsal iş güvenliğine yaklaşımlarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışma, Ege Bölgesi'nde yer alan 23 ilçede halen çiftçilik yapan ve tesadüfi örnekleme yolu ile seçilen 100 çiftçi ile gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze ve telefon ile yapılan görüşmelerde çiftçilere konu ile ilgili 35 soru içeren bir anket uygulanmıştır. Bulgular ankete katılan çiftçilerin eğitim seviyesinin büyük oranda düşük olduğunu, ortalama 35 yıldır traktör kullandıklarını, %36'sının onlu yaşlarından beri traktör kullandığını ortaya koymuştur. Çiftçilerin %74'ünün çocuklarının traktör kullandığı, bunlardan 21'inin en az bir kez traktör kazası yaptığı belirlenmiştir. Çiftçiler genel olarak tarımı tehlikeli bir meslek olarak görmekte, güvenliğe yeterince önem verilmediğine, alışkanlıkların rolü olduğuna ve eğitimin yararlı olacağına inanmaktadır. Tarımın tehlikeli olmasına neden olarak ilk sıralarda iklim koşulları, dikkatsizlik, makineler ve eğitimin sıralandığı göze çarpmaktadır.

Anahtar kelimeler: Tarım, iş güvenliği, ileri yaş, alışkanlıklar

Elderly Farmers' Approach to Agricultural Safety

Abstract: Agriculture in our country has such a structure that almost all of the family members take a part in the agricultural operations, it is carried out until the farmers become elderly, the land by law and agricultural duties are transferred from father to children while the procedures and habits in agricultural productions are practised in the same way. In this context the objective of this study was to determine the elderly farmers' approach to agricultural safety within the scope of tractor accidents. To meet this objective, a survey study was conducted with 100 randomly selected farmers who have tractors in 23 towns within the Aegean region. A questionnaire with 35 questions was used to collect the necessary information from the farmers. The results obtained from the survey study indicated that the education level of the most of the farmers was low while farmers as an average declared that they use tractor for almost 35 years while 36% of them stated that they use it since they were at an age of 10. Another finding from the study was that the ratio of farmers who allowed children to drive the tractor was 74% and the ratio of the ones who had at least one tractor accident was 21. On the other hand, the farmers accept that agriculture is a dangerous field while the safety is not the issue that they paid attention. They also declared that the education will help them to avoid accidents. The issues that make the agriculture a dangerous area is listed to be the climate conditions, carelessness, machineries and education.

Key words: Agriculture, safety, elderly people, habits

GİRİŞ

Modern anlamda tarımda makineleşme çabalarının 1600'lü yılların başlarında başladığı kabul edilmektedir. Bu bağlamda geliştirilen çok sayıda alet ve makine üretimin artmasına yardımcı olmakla birlikte hayvan gücüne bağımlılığı ortadan kaldırmıştır.

Makineleşme çabaları 19. yüzyılın sonlarında traktörlerin keşfi ile farklı bir boyuta evrilmiştir. Teknolojideki gelişmelere paralel olarak gelişen ve çeşitlenen makineler sayesinde bugün tarım çok geniş

alanlarda ve geçmişe oranla çok kısa sürelerde yapılabilir hale gelmiştir.

Günümüz tarım makineleri sahip oldukları yüksek alan iş başarıları ve sağladıkları fiziksel konfor açısından çiftçiler için vazgeçilmez durumdadır. Bu makineler içerisinde traktörlerin özel bir yeri olduğu ifade edilebilir. Tarımsal üretimin belkemiği niteliğinde sayılabilecek olan traktörler tarımdaki temel enerji kaynağını oluşturmaktadır. Bu açıdan çiftçinin çalışma yaşamı boyunca özel işleri de dahil olmak üzere en fazla vakit geçirdiği araçlardan biri olarak kabul edilebilir. Geçmişe oranla daha büyük alanlarda ve yoğun olarak gerçekleştirilen tarımsal üretim tarım traktörlerinin de çalışanlara daha konforlu bir çalışma ortamı sunması ve çalışma boyunca karşılaşılabilecekleri güvenlik risklerini en aza indirecek şekilde tasarlanmasını zorunlu kılmıştır. Bu doğrultuda ergonomik koltuk ve kumanda düzenleri, uyarı sensörleri, kabin, devrilmeye karşı koruyucu yapı (ROPS) gibi pek çok yenilik hayata geçirilmiş, söz konusu yenilikler günümüz traktörlerinde standart donanımlar olarak yerini almıştır.

Tüm bu gelişmelere karşın ne yazık ki tarım gelişmiş ülkeler dahil dünyanın bir çok ülkesinde en tehlikeli işkollarından birisi olarak kabul edilmektedir. Dünya genelinde her yıl meydana gelen iş kazalarının yarısına yakınının tarım işkolunda yaşanıyor olması (ILO, 2014), ölümlü kaza oranının diğer iş kollarına göre en az iki kat daha fazla olması (Ünal et al., 2008) tehlikenin büyüklüğünü açıkça ortaya koymaktadır.

Tarımın bu denli riskli bir iş kolu olmasının ana nedenleri endüstriyel tesislerle karşılaştırılmayacak büyüklük ve çeşitlilikte riskler içermesi, denetimden uzak, yalnız başına çalışma koşulları, traktör başta olmak üzere karmaşık ve çok fonksiyonlu makineler ile çalışma gerekliliği olarak sıralanabilir. Ne var ki bu koşulları ortadan kaldırmak pratikte mümkün değildir. Bu doğrultuda çiftçilerin olaya yaklaşımı, inançları, algıları ve alışkanlıkları büyük önem kazanmaktadır.

Dünya genelinde tarımsal üretim gerçekleştiren kişiler karşı karşıya buldukları risk ve tehlikeleri küçümseme yönünde bir algıya sahiptirler. Bu bağlamda çiftçiler tehlike ile karşılaşmanın yaptıkları işin gereği olarak algılanması gerektiğini ve bazı kazaların yaşanmasının kaçınılmaz olduğunu ileri sürmektedirler (Lindner, 2004). Bu doğrultuda yaralanma riski de küçümsemekte (Hodne et al., 1999; Knowles, 2002), zaman zaman da diğer işkollarındaki uygulamalara göre kendi uygulamalarını

daha güvenli kabul etmektedirler (Green, 1999). Benzer duruma ülkemizde de rastlandığı ifade edilebilir. Çoğu hatalı uygulamaya karşı çiftçilerin "bir şey olmaz" tezini ileri sürdükleri gözlenmektedir (Öz, 2005).

Bu tarz bir yaklaşımın kişilerin kendi güvenliğinin dışında çocuklarının da güvenliğini tehlikeye düşürdüğü ifade edilebilir. Tarımsal alanlarda özellikle erkek çocuklar babanın işlerini devralacak kişiler olarak kabul edilmektedir. Bu doğrultuda çocukların deneyim kazanmaları için küçük yaşlardan itibaren tarımsal işlerde çalışmaya katılması genellikle normal kabul edilmektedir (Zepeda and Kim, 2006; Bright et al., 2009; Nillson, 2016). Bu süreç içinde çocuğun ebeveynlerden – özellikle babadan – edineceği tecrübeler büyük önem taşımaktadır. Babanın hatalı da olsa yaptığı uygulamalar, davranış ve inançları büyük oranda çocuk tarafından doğru kabul edilir. Bu şartlar altında yetişen çocukların mesleği devraldıklarında benzer şekilde hareket etmesi beklenen bir durumdur. Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere başta olmak üzere bir çok ülkede babaların yukarıda sözü edildiği gibi genel olarak tehlikeleri göz ardı etme eğiliminde olduğu bilinmektedir. Ancak ülkemizde bu yönde bir çalışma mevcut değildir.

Bu noktadan hareketle bu çalışmada uzun çalışma tecrübesine sahip, orta ve ileri yaştaki çiftçilerin tarımsal iş güvenliğine yaklaşımlarının ortaya konulması amaçlanmıştır.

MATERYAL ve YÖNTEM

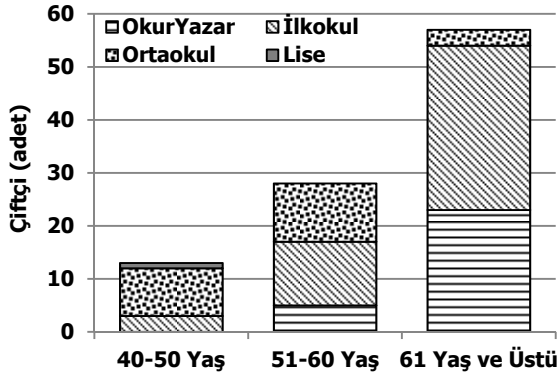
Bu çalışma İzmir, Manisa, Aydın ve Denizli'ye bağlı 23 ilçede gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda halen çiftçilik yapan 100 çiftçi ile bir anket çalışması yürütülmüştür. Tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen, yaşları 40 ve üzerinde olan çiftçiler ile yüz yüze ve telefon ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Anket uygulamasında temelde üç bölümden oluşan 35 adet soru yöneltilmiştir. Birinci bölümde çiftçilerin demografik bilgileri (yaş, eğitim durumu vb.) derlenmiştir. İkinci bölümde çalışma ve varsa kaza tecrübelerine ilişkin bilgilerin edinilmesi amaçlanmıştır. Üçüncü bölümde ise çiftçilerin tarımsal iş güvenliğine yaklaşımı hakkındaki düşünceleri sorgulanmıştır. Bu bölümde yöneltilen sorular 5'li Likert Ölçeği kullanılarak hazırlanmış, kendilerinden sorulara "*Kesinlikle İnanıyorum – Kesinlikle İnanmıyorum*" aralığında cevap vermeleri istenmiştir.

Elde edilen veriler irdelenerek aralarındaki ilişkiler belirlenmeye ve çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Anketin birinci bölümünde yer alan demografik bulgular incelendiğinde eğitim seviyesinin oldukça düşük olduğu ortaya çıkmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Çiftçilerin yaş grubu ve eğitim seviyelerine göre dağılımı

Figure 1. Distribution of farmers according to age group and education levels

Şekilden de görülebileceği gibi tüm yaş gruplarında eğitim seviyesi ağırlıklı olarak ilkököl düzeyindedir. Orta yaşlı çiftçilerde ortaokul ve kısmen de olsa lise düzeyinde eğitilmiş çiftçiler gözlenirken ileri yaşlı çiftçilerde bu seviye daha da düşmektedir. Ülkemizde tarım kesiminde yaşayanların eğitim seviyesinin düşüklüğü sayısız çalışmada dile getirilmiştir. Bu durum konu ile ilgili bilinç kazandırma çalışmaları için başlıca engel olarak ortaya çıkmaktadır. Temel eğitim seviyesinin düşüklüğünün mesleki eğitim ve beceri durumlarını da etkilediği ifade edilebilir. Bu durumda kendi tecrübeleri ya da yaşadığı çevredeki kişilerin bilgileri ön plana çıkmakta (Yurtlu et al., 2012), içinde bulunduğu toplum da benzer düşüncelere sahip olduğundan güvenlik konusunda aldığı riskler normal kabul edilmektedir (Green, 1999).

Çiftçilerin işlediği alan büyüklükleri incelendiğinde Türkiye'nin arazi yapısına benzer nitelikte küçük ölçekli arazilerin ağırlıkta olduğu belirlenmiştir (Çizelge 1).

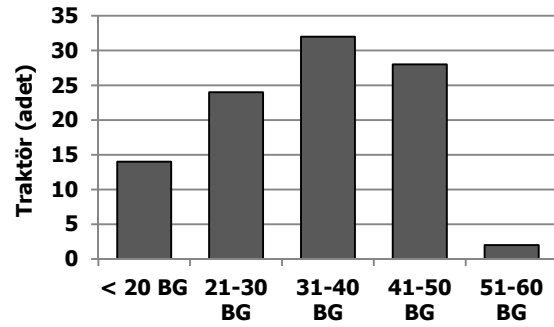
Çizelge 1. İşlenen alan büyüklüklerinin dağılımı

Table 1. Distribution of arable land sizes

Yer	Anket Sayısı	İşlenen Alana Göre İşletmeler		
		10-50 da	50-100 da	>100 da
İzmir	10	9	1	--
Manisa	74	43	30	1
Aydın	7	7	--	--
Denizli	9	8	1	--

Çizelgeden de görülebileceği gibi Manisa bölgesinde yer alan çiftçilerin kısmen daha büyük arazilerde çalıştıkları gözlenmekle birlikte tüm çiftçilerin %67'sinin 10-50 dekarlık arazi varlığına sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

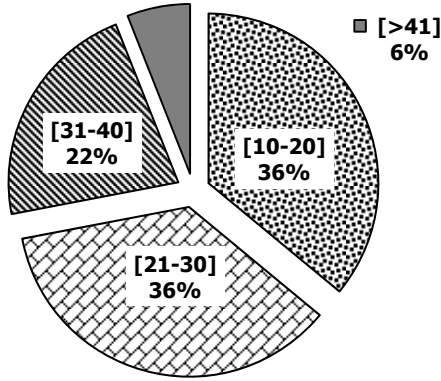
Çiftçilerin kullandıkları traktörlerin işledikleri arazi büyüklüklerine paralel olarak düşük güç grubunda yer aldıkları belirlenmiştir (Şekil 2).

Şekil 2. Çiftçilerin sahip oldukları traktörlerin güç gruplarına göre dağılımı

Figure 2. Distribution of tractors by power groups

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Ege Bölgesi traktör parkının yaklaşık %61'i 25 BG ile 50 BG arasındaki traktörlerden oluşmaktadır (TUİK, 2016). Anket yapılan işletmelerinde bu güç gruplarına paralel bir yapı sergilediği göze çarpmaktadır. Bu yapının çalışma güvenliği açısından olumlu ya da olumsuz yönde değerlendirilebilmesi için kullandıkları traktörlerin yaşlarının dikkate alınması gerekir. Çiftçilerin kullandıkları traktörlerin yaşlarına göre dağılımı Şekil 3'de yer almaktadır.

Şekil 3. Traktörlerin yaş gruplarına göre dağılımı

Figure 3. Distribution of tractors by their ages

Şekilden de görülebileceği gibi çiftçilerin sahip olduğu traktörlerin üçte ikisi 20 yaşın üzerindeki traktörlerden oluşmaktadır. Esasen yaşlı traktör parkı ülkemizin en önemli sorunlarından birini oluşturmaktadır. Ortalama traktör yaşının 24 olduğu ve parkın yaklaşık yarısının 25 yaş ve üzerindeki traktörlerden oluşması durumun ne kadar ciddi olduğunu ortaya koymaktadır (TARMAKBİR, 2016). Bu yaştaki traktörlerin teknolojik açıdan yetersizliği bir yana çalışma güvenliği açısından ne denli yeterli olacakları tartışmalıdır. Ülkemizde 2001 yılından itibaren yasal olarak traktör üreticilerine kabinsiz traktörleri Devrilmeye Karşı Koruyucu Yapı (ROPS) ile donatması yükümlülüğü getirilmiştir. Ancak traktör parkının ortalama yarısının 25 yaş üzerindeki traktörlerden oluştuğu göz önüne alınırsa her iki traktörden birinin koruyucu bir yapıya sahip olmadığı düşünülebilir. Çalışan traktör varlığının ne kadarının kabin ya da ROPS gibi koruyucu yapılara sahip olduğuna ilişkin bir veri olmadığından gerçek durum hakkında geçerli bir tahmin yapmak güçtür. Öte yandan çiftçilerin aslında bu yapıları çok da fazla önemsemedikleri ortaya çıkmış durumdadır. Birçok çiftçi bu yapıları önleyici özelliklerini bilmesine rağmen alışkanlık, ağaç altında çalışmama gibi nedenlerle traktörden ayırmakta bir sakınca görmemektedir (Öz, 2005).

Anketin ikinci bölümünde çiftçilerin çalışma tecrübeleri ve yaşadıkları kaza tecrübelerine ilişkin bilgiler derlenmiştir. Bu bağlamda çiftçilerin çalışma tecrübeleri Çizelge 2’de yer almaktadır.

Çizelge 2. Çiftçilerin çalışma tecrübesine göre dağılımı

Table 2. Distribution of farmers experiences

Yer	Çalışma Tecrübesi (Yaş)					Ort.	En Çok
	1-10	11-20	21-30	31-40	>41		
İzmir	--	1	2	4	3	37	60
Manisa	2	7	16	27	22	36	60
Aydın	--	2	3	--	2	31	50
Denizli	--	2	3	1	3	34	50

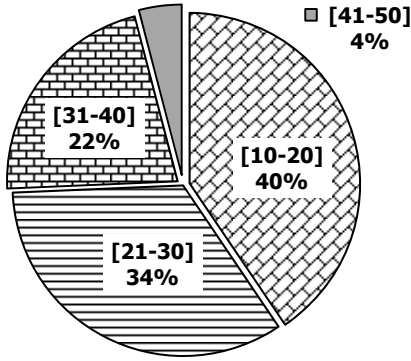
Ankete katılan çiftçilerin %62’sinin otuz yıldan fazla çalışma tecrübesine sahip olduğu gözlenmektedir. Bu denli yüksek tecrübeye sahip çiftçilerin çalışma güvenliği konusunda da oldukça deneyimli olmaları beklenebilir. Oysa yapılan araştırmalar çok tecrübeli çiftçilerin en çok kaza yapan çiftçiler olduğunu ortaya koymuştur (Lundquist and Gustafsson, 1992; Janicak, 2000). Ülkemizde gerçekleştirilen çoğu araştırmada da orta ve ileri yaşlı çiftçilerin ciddi oranlarda kazaya karıştığı ortaya konmuş durumdadır (Öz, 2005; 2014; Öz ve Ertuğrul, 2016).

Bu durumun iki unsurdan kaynaklandığı ifade edilebilir. Yaşlanmaya bağlı olarak yaşanan fiziksel ve mental düşüşler ileri yaştaki çiftçilerin tehlikeler ile daha fazla karşı karşıya kalmasına yol açmaktadır. İkinci unsur ise yaşa bağlı olmaksızın tüm çiftçilerde gözlenen tehlikeyi ve riski küçümseme algısı olduğu düşünülmektedir. Tamamlanması gereken işlerin yarattığı baskı karşısında genç çiftçilerde olduğu gibi ileri yaşlı çiftçilerde de tehlikenin işin doğasında var olduğu, bunun ortadan kaldırılamayacağı algısı yaygındır (Hodne et al., 1999; Knowles, 2002; Lindner, 2004). Gerçekleştirdiği işi diğer işkollarına göre daha tehlikeli görmeyen çiftçiler bir kazaya karışıp kurtuldukları takdirde bundan bahsederken hiç kaza yapmamış gibi değerlendirmektedirler (McLaughlin and Sprufera, 2011).

Ankete katılan çiftçilerin sadece 6 tanesi kaza yaptığını beyan etmiştir. Bu kazaların çarpma nedeniyle oluştuğunu yaralanan ya da ölen kişiler olmadığını ifade etmişlerdir. Kazaların niteliğine ilişkin verilen cevapların kuşku olarak kabul edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ülkemizde tarımsal alanlarda özellikle çalışma güvenliğine ilişkin yapılan anket çalışmalarında karşılaşılan en büyük güçlük çiftçilerin başlarına bir şey gelir kaygısıyla sorulara objektif cevaplar verme konusunda isteksiz

davranmalarındır. Bu durum zaman zaman kazaların güvenlik birimlerine rapor edilmemesine de yol açmaktadır (Öz, 2005). Dolayısıyla resmi istatistiklere olduğundan daha az kazanın girdiği söylenebilir. Medya kayıtları ile yapılan karşılaştırmalarda özellikle ölü sayısının kaza istatistiklerinde belirtilen sayıdan çok daha yüksek olduğu ortaya konmuştur (Öz, 2014a, b; Öz ve Ertuğrul, 2016).

Ankete katılan çiftçileri 74'ünün oğlunun, 16' sının ise hem oğlunun hem de kızının traktör kullandığı belirlenmiştir. 21 çocuğun daha önce traktörle en az bir kez kaza yaptığı belirlenmiştir. Çocukların yaş gruplarına göre dağılımı Şekil 4'de yer almaktadır.

Şekil 4. Traktör kullanan çocukların yaş grubuna göre dağılımı

Figure 4. Distribution of child's age those drive tractors

Traktör kullanan çocukların neredeyse yarısının 10-20 yaş grubu arasında yer aldığı göze çarpmaktadır. Tarım, dünya genelinde aile çiftçiliği temelinde yürütülen bir işkoludur. Ülkemizde de aile bireylerinin neredeyse tamamı aktif olarak çalışmaya katılmaktadır (Öz, 2014c). Bu açıdan bakıldığında çocukların da küçük yaşlardan itibaren traktör kullanmaya başlaması beklenebilir bir durumdur. Hatta özellikle erkek çocukların babanın işlerini devralacak başlıca kişi olarak görülmesi nedeniyle bu yönde teşvik edildikleri de söylenebilir. Bu düşünce içindeki çiftçiler olabildiğince çabuk deneyim kazanması düşüncesi ile bu tür uygulamaların çocuk için yararlı olduğuna inanmaktadır (Zentner et. al., 2005). Bu durum tarımsal alanlarda yaşayan çocukların ciddi tehlikelerle karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Çocukların karıştığı tarımsal kazalar üzerine gerçekleştirilen bir araştırmada traktör kazasına neden olanların %33'ünün çocuğun kendisi olduğu belirlenmiştir (Öz, 2014c).

Gelişmiş ülkelerde çocukların traktör kullanımına ilişkin yasal düzenlemeler mevcuttur (HSE, 2013; GPO, 2014). Öte yandan tarımsal çalışmaların başta gözden uzak alanlarda gerçekleştirilmesi olmak üzere çeşitli nedenlerle denetlenmemesi bu düzenlemelere ne kadar uyulduğunu tartışmalı hale getirmektedir. Bu durumda ebeveynlerin bilgi ve tutumlarının büyük önem taşıdığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Rivara and Howard (1982), çocuğun bu anlamda gelişimi ile ebeveynlerin eğitim seviyesi ve güvenlik anlayışı arasında pozitif ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bu açıdan özellikle ülkemizde babaya büyük sorumluluk düşmektedir. Eğitim seviyesinin düşük olması ve alışkanlıkların bilgiden daha fazla yer tutması nedeniyle çocuğun rol modeli olarak seçtiği babanın olumsuz yöndeki uygulamalarını doğru olarak kabul etmesi kaçınılmaz olmaktadır. Bu açıdan belki de babanın yerine çocuğun eğitilmesi, eğitimin ilkökul seviyesinden başlayarak sürekli yinelenmesi yerinde olacaktır (Öz, 2014c).

Anket çalışmasının üçüncü bölümünde çiftçilerin tarımsal iş güvenliğine bakış açısı değerlendirmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda yöneltilen sorulara verilen cevaplar Çizelge 3'te yer almaktadır.

Çizelge 3. Çiftçilerin tarımsal iş güvenliğine yaklaşımı

Table 3. Farmers' approaches to agricultural safety

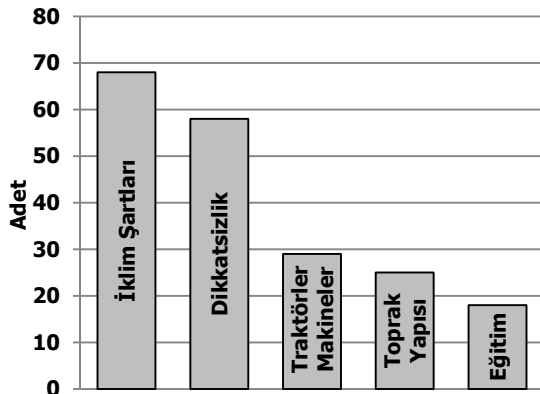
	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Erinin Değilim	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Cevap Yok
Tarım tehlikeli bir meslek	49	46	2	--	2	1
Tarımda güvenliğe önem veriliyor	1	6	44	32	16	1
Alışkanlıkların rolü var	33	55	9	2	--	1
Eğitim verilmesi yararlı	60	38	1	--	--	1

Cevaplar incelendiğinde hemen tüm çiftçilerin tarımı tehlikeli bir meslek olarak gördükleri göze çarpmaktadır. Yaş ve eğitim seviyesinin tehlike algısı ile anlamlı ilişkisi belirlenmemiştir. Diğer bir deyişle tüm yaş grupları ve eğitim seviyeleri için aynı düşüncenin söz konusu olduğu ifade edilebilir. Tarımın tehlikeli bir meslek olarak algılanmasına karşın güvenliğe yeterince önem verilip verilmediği konusunda yarıya yakın çiftçinin net bir düşüncesinin

olmaması, çok düşük de olsa aksi görüşe sahip olanların bulunması anlamlı bulunmuştur. Bu durum güvenlik bilincinin tehlikenin farkındalığına rağmen henüz tam anlamıyla yerleşmediğini düşündürmektedir. Nitekim alışkanlıkların baskın olduğu konusunda çiftçilerin büyük oranda görüş birliği içerisinde oldukları göze çarpmaktadır.

Sorunun üstesinden eğitim ve bilinçlendirme ile gelinebileceği gerek yurt içi gerekse yurt dışı çalışmalarda sıklıkla vurgulanmaktadır. Çiftçilerin eğitimin gerekliliği konusunda görüş birliği içinde olması umut verici bir durum olarak kabul edilebilir. Bu konuda resmi ve özel kanallardan çabalar olmakla birlikte yeterli düzeye ulaşıldığını söylemek güçtür. Çoğu yerde özellikle güvenlik konusunda çiftçilerin ya çok az ya da hiç eğitim almadıkları bilinmektedir (Karaman ve et al., 2014; Akpınar ve Özyıldırım, 2016)

Anket yapılan çiftçilerin tarımı tehlikeli kılan unsurlar nelerdir sorusuna verdikleri cevaplar oldukça geniş bir aralıkta dağılım göstermiştir. Cevapların önemli bir kısmı iklim şartları, dikkatsizlik, traktör ve makineler, toprak yapısı ve eğitim azlığı üzerinde yoğunlaşırken çalışma şartları, yorgunluk, alışkanlıklar, ekonomik baskılar, zehirli maddeler, hastalık etmenleri ve çevre şartlarına da vurgu yapılmıştır (Şekil 5).

Şekil 5. Çiftçilere göre tehlike unsurları (ilk 5)

Figure 5. Risk factors according to farmers (top 5)

Çiftçilerin tarımsal iş güvenliğine yaklaşımları ile risk yaratan unsur düşünceleri arasında tutarsızlık göze çarpmaktadır. Tarımı tehlikeli bir meslek olarak kabul etmelerine, genel olarak güvenliğe önem verilmediğine ve alışkanlıkların baskın rol oynadığını kabul etmelerine rağmen başlıca tehlike unsuru olarak iklim şartlarını ilk sıraya koymaktadırlar. Bu durum daha önce de sözü edildiği gibi yeterli güvenlik bilincinin oluşmadığı anlamında yorumlanabilir.

SONUÇ

Resmi rakamlarla net bir tablo ortaya koymakla birlikte gerçekleştirilen araştırmalar tarımın ülkemizde de tehlikeli bir işkolu olduğunu ortaya koymaktadır. Tarımın endüstriye benzemeyen çalışma ortamları ve çalışma şartlarının yanısıra karşı karşıya kalınan çok çeşitli riskler bu işkolunu tehlike sıralamasında en üste taşınmasına neden olmaktadır. Bu açıdan çalışanların güvenlik konusundaki kişisel bilgi ve deneyimleri büyük önem taşımaktadır.

Tarım tüm dünyada olduğu gibi babadan oğula aktararak sürdürülen bir işkoludur. Bu nedenle babanın düşünce ve davranışları çocuğun ileride sergileyeceği tutum açısından önem taşımaktadır. Tarımsal alanlarda yetişen çocuklar babanın tecrübesinin yanısıra alışkanlık ve inanışlarından etkilenirler. Hatalı olarak aktarılan inanış ve alışkanlıkların çocuğun yaşadığı toplum tarafından da doğru algılanması nedeniyle ileriki yıllarda değiştirilmesinin hayli zor olduğu ifade edilebilir. Bu doğrultuda çiftçilere büyük sorumluluk düştüğünü belirtmek yanlış olmayacaktır.

Bu çalışmada elde edilen veriler orta ve ileri yaşlardaki çiftçilerin tarımsal iş güvenliği konusunda doğru öngörülere sahip olduğunu ancak güvenlik kültürü konusunda tam olarak bir bilinç oluşturamadıklarını ortaya koymuştur. Çiftçilerin tehlikenin farkında olmasına karşın güvenliğe önem verilmediği konusunda ikiye bölündükleri gözlenmiştir. Diğer bir deyişle yaptıkları işin güvenli olup olmadığı konusunda net bir fikir oluşturamadıkları söylenebilir. Nitekim çiftçilerin neredeyse tamamı iklim şartlarını çalışma güvenliklerini tehdit eden nedenler arasında ilk sıraya koymuşlardır.

Kırsal alanlardaki eğitim seviyesinin düşüklüğü bu durumun nedenlerinden biri olarak ortaya sürülebilir. Öte yandan çiftçilerin özellikle mesleki eğitimlerinin salt çiftçinin kendi sorumluluğunda olduğunu ifade etmek haksızlık olacaktır. Bu konuda kamu ve özel kurumlarının da sorumluluk alması, yaygın, etkili ve güncellenerek tekrarlanan eğitim çalışmalarına öncülük etmesinin büyük önem taşıdığı düşünülmektedir. Trakya bölgesinde gerçekleştirilen bir çalışmada çiftçilere yöneltilen eğitim konusundaki eksikler ya da yetersizlikler sorusuna verilen "hiç eğitim yapılmadı ki" cevabı (Akpınar ve Özyıldırım, 2016) sorunun boyutunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu çalışmada ortaya çıkan eğitimin gerekliliğine olan inancın yapılacak çalışmalar için itici bir güç olabileceği ifade edilebilir.

LİTERATÜR LİSTESİ

- Akpınar, T. ve K. Özyıldırım, 2016. Trakya Bölgesi'nde Tarımsal Faaliyette Bulunan Çiftçilerin İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından Değerlendirilmesi. Çalışma ve Toplum. 3: 1231-1270
- Bright, M. L., S. G. Gerberich, A. S. Masten, B. H. Alexander, J. G. Gurney, T. R. Church, A. D. Ryan, and C. M. Renier, 2009. Parents' Safety Beliefs and Childhood Agricultural Injury. American Journal Of Industrial Medicine. 52:724-733
- GPO, 2014. Subpart E-1—Occupations in Agriculture Particularly Hazardous for the Employment of Children Below the Age of 16. Child Labor Regulations. Orders and Statements of Interpretation. U.S. Government Printing Office (GPO). <http://www.ecfr.gov>. Erişim: Aralık 2016.
- Green, K. L., 1999. Farm Health and Safety: Rural Couples' Beliefs and Practices. Journal of Agricultural Safety and Health. 5 (1) 83-96
- HSE, 2013. Preventing Accidents to Children on Farms. Health and Safety Executive. 16 p. England
- Hodne, C. J., K. Thu, K. J. Donham and N. Roy, 1999. Development of the Farm Safety and Health Beliefs Scale. Journal of Agricultural Safety and Health, 5 (3) 383-394
- ILO, 2014. Safety and Health in Agriculture. International Labor Organization. Geneva, <http://www.ilo.org> Erişim: Aralık 2016.
- Janicak C. A., 2000. Occupational fatalities to workers age 65 and older involving tractors in the crops production agriculture industry. Journal of Safety Research. 31 (3): 143-148
- Karaman, F., F. Çobanoğlu ve H. İ. Yılmaz, 2014. Tarımda İş Güvenliği Kavramı ve Üretici Yaklaşımları: Çine İlçesi Örneği. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi Bildiri Kitabı 3: 1164-1173
- Knowles, D. J., 2002. Risk Perception Leading to Risk Taking Behaviour Among Farmers in England and Wales. HSE Contract Research Report 404/2002
- Lindner, H., 2004. Male Farmers Health and Safety – "It's the Nature of The Job". The Australian Sociological Association Conference, 15 p.
- Lundquist P. and B. Gustafsson. 1992. Accidents and accident prevention in agriculture: A review of selected studies. International Journal of Industrial Ergonomics. 10 (4): 311-319
- McLaughlin, A. C. and J. F. Sprufera, 2011. Aging farmers are at high risk for injuries and fatalities: how human-factors research and application can help. NC Med. J. 72 (6): 481-483
- Nilsson, K., 2016. Parents' Attitudes to Risk and Injury to Children and Young People on Farms. PLOS ONE (DOI:10.1371). 15 p.
- Öz, E., 2005. Ege Bölgesi'nde Meydana Gelen Traktör Kazalarının Tarımsal İş Güvenliği Açısından Değerlendirilmesi. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 42(2):191-202
- Öz, E., 2014a. Türkiye'de Son 10 Yılda Yaşanan Traktör Dışı Tarım Makineleri Kazalarının Değerlendirilmesi. 7. Uluslararası İş Sağlığı ve Güvenliği Konferansı. 5-7 Mayıs 2014. İstanbul
- Öz, E., 2014b. Analyzing of agricultural tractor accidents on the base of media records for the last decade in Turkey. XX World Congress on Safety and Health at Work. 24-27 August 2014. Frankfurt
- Öz, E., 2014c. Türkiye'de Çocukların Karıştığı Tarımsal Kazalar ve Ailenin Rolü. Ulusal Aile Çiftçiliği Sempozyumu. Bildiri Kitabı. 39-44
- Öz, E. ve G. Ö. Ertuğrul, 2016. Resmi İstatistik ve Medya Kaynakları Temelinde Traktör Kazalarının Boyutunun Analizi. 8. Uluslararası İş Sağlığı ve Güvenliği Konferansı. 8-11 Mayıs 2016. İstanbul
- Rivara F.P. and D. Howard, 1982. Parental knowledge of child development and injury risks. J. Dev. Behav. Pediatr. 3 (2): 103-105.
- TARMAKBİR, 2016. Türkiye Tarım Makinaları Sektörü. Sektör Raporu. (Der: M. Selami İleri). Türk Tarım Alet ve Makinaları İmalatçıları Birliği, 68 s. Ankara.
- TUİK, 2016. Tarımsal Alet ve Makine İstatistikleri. Türkiye İstatistik Kurumu. www.tuik.gov.tr Erişim: Aralık 2016.
- Ünal, H. G., K. Yaman ve A. Gök, 2008. Analysis of Agricultural Accidents in Turkey. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi. Tarım Bilimleri Dergisi. 14 (1): 38-45
- Yurtlu, Y.B., K. Demiryürek, M. Bozoğlu, ve V. Ceyhan, 2012. Çiftçilerin Tarım Makineleri Kullanımına İlişkin Risk Algıları. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 49 (1): 93-101
- Zepeda, L. and K. Jongsoog, 2006. Farm parents' views on their children's labor on family farms: A focus group study of Wisconsin dairy farmers. Agriculture and Human Values 23: 109-121
- Zentner, J., R. L. Berg, , W. Pickett and B. Marlenga, 2005. Do parents' perceptions of risks protect children engaged in farm work?. Preventive Medicine. 40: 860- 866